

Akıl ile kalp arasındaki farklar

Hamdi Bey: İman için, “dilimizle ikrar, kalbimizle tasdik” ettik deriz. Neden akıl ile tasdik değil? Kalbin tasdik ettiğini niye akıl tasdik etmiyor? Kalp ile akıl arasında ne fark vardır?”

KALP İMANIN MAHALLİDİR

Kur’ân, “Allah, kişi ile kalbi arasına girer.”¹ Buyuruyor. Peygamber Efendimiz (asm) de “Rahmân’ın iki parmağı arasında olmayan bir kalp yoktur.”² Buyuruyor.

Bedüzzaman’a göre, latîfe-i Rabbaniye olan kalbin insanın maneviyatına yaptığı hizmet, çam kozalağı kadar bir cisimden ibaret olan beden kalbinin bedene yaptığı hizmet gibidir. Nasıl ki bedenün bütün birimlerine hayat ırmağını kalp pompalıyor ve gönderiyor, maddî hayat onun işlemesiyle ayakta duruyor, sustuğu zaman ceset de hayatini kaybediyor ise; latîfe-i Rabbaniye olan manevi kalp de manevi duygularımızın tamamını hakiki bir hayat nûru ile canlandırır ve ışıklandırır. Manevi kalbimize bu hayat iksirini veren imandır. İmanın mahalli, bu manevî kalptir.³

AKIL RUHUN GÖZÜDÜR

Akıl ise; düşünme, anlama ve bilme kabiliyeti, kavrayış, zekâ ve hafıza kuvveti demektir. Akıl, ruhun dış olaylardaki gözüdür. Olaylar arasında irtibat kurma, akıl erdirme ve düşünme burada meydana gelir. Akıl, beş duyardan gelen bilgileri kendi süzgecinden geçirir, potasında yoğurur, eritir, doküman haline getirir ve kalbe gönderir. Kalp tasdik ederse bu taslak bilgiler, ilme ve doğru bilgiye dönüşür. Bu manada akıl ile kalp bir bütün olarak çalışırlar, omuz omuza hareket ederler ve birlikte işlem yaparlar. Yani, akıl ile kalp, insan ruhunun bilgi-işlem merkezidir.

Ruhumuz; iç olayları, olayların perde arkasını, hakiki yüzünü, beş duyu ile görünmeyen tarafını ve iman cephesini kalp ile görür; dış yüzünü, görünen tarafını, beş duygunun algıladığı cepheyi ise akıl ile görür, anlar, bilir, kavrar ve yorumlar. Akıl kalpsiz olmadığı gibi, kalp de akılsız olmaz. Kalp, kendi gözüyle maneviyattan devşirdiği bilgileri akla doğrulamak ihtiyacını duyar. Akıl da, beş duyu ile maddiyattan edindiği bilgileri kalbe doğrulamak zorundadır. Akıl ve kalp birbirini terk ettikleri zaman; akıl, tüm bilgileri ile birlikte cehalet içinde bocalamaktan kendisini kurtaramaz. Kalp de tüm marifetleri ile birlikte taassuptan ve taklitten

yakasını koparamaz.

AKIL KALPTEN UZAKLAŞIRSA SAPITIR

Akıl kalpten uzaklaşırsa sapıtır, dalâlete düşer, hakkı ve istikameti kaybeder. Üstelik yanlışla düştüğünün farkında olmaz; batılı ve yanlış hak diye benimsemeye başlar. Demek, kalbin nuru olmadan, aklın ışığı aydınlatamaz, akıl zulüm ve cehaletten kurtulamaz. Demek, dimağ haritasında kalbe yer verilmediğinde, ilim ve basiret olmaz.

Yani, kalpsiz akıl hakikat ifade etmez.⁴

KALP BİR KUMANDANDIR

Kalp de akıldan uzaklaşırsa yanlışla düşer şüphesiz; en azından kontrol ve denetim mekanizmasını kaybeder. Fakat bu durumdaki kalp en azından safi niyetini muhafaza ettiğinden, yanlışında muaf sayılabilir ve affa uğrayabilir.

Kalp tek başına hareket etmeyip; akıl, ruh, sır, nefis gibi manevi merkezleri de kendisiyle birlikte ibadete ve Allah'a kulluğa sevk etmeyi başarır, dairesini genişletmiş olur. Bu durumdaki kalp, kendisi bir kumandan olur; tüm diğer manevi merkezlere kumanda eder, talimat gönderir, onları sevk ve idare eder, onları yönlendirir ve onlarla birlikte manevi maksadına kahramanlar gibi yürür.⁵

İşte böyle bir kalbin manevî gözü açıktır, basireti uyanıktır, feraseti yüksektir, alıcısı güçlüdür. Çünkü tüm duyguları ile birlikte bir manevî güç ve kuvvet merkezi haline gelmiştir. Allah'tan ilham alır, gelen ilhamları denetler, yanlışları ayıklar ve şeytandan gelen vesveseleri kalbine almaz, akli kontrol eder, kendisi kontrolden çıkmaz, Allah'ın Samed ayinesi olduğunu bu birliktelikle gösterir ve Allah'ın tecellisine ve feyzine mazhar olur.

Dipnotlar:

- 1- Enfal Sûresi, 8/24.
- 2- K. Sitte, 6002.
- 3- İşârâtü'l-İ'câz, s. 78.
- 4- Sözlere, s. 646.
- 5- Sözlere, s. 486.